

*Kdo pozná tajemství zvuku,
pozná tajemství vesmíru
I. Khan*

Pokud by se někomu při pohledu na současnou společenskou, ekonomickou a politickou scénu zdálo, že člověk je nepoučitelný, a dělá tytéž chyby už tisíce let, měl by pravdu. Zároveň by si ale měl uvědomit, že řešení tkví v téměř šamanské změně způsobu, jakým svou dobu a existenci vnímá. Řečeno v hudební terminologii, nemohu docílit harmonie, dokud nenaladím svůj nástroj. Až na výjimky všechny dosavadní pokusy změnit postavení člověka pracovaly s následky kulturně vtisklých vzorů lidského jednání – nikoliv s jejich příčinami. Jedna ze základních příčin současné humanitní krize tkví také v tom, že jeden z nejsilnějších působících vlivů na naše tělo a mysl, hudbu, pojmáme jako zábavu a spotřebováváme ji jako vše ostatní. Ve jménu technologického pokroku jsme s vaničkou vylili i dítě – hudby je všude stále víc, ale stále méně působí. Je nejvyšší čas změnit „zadání“. Je nejvyšší čas položit si jiné otázky. Ne tedy proč hudba (ne)funguje, ale jak bych mohl jejích schopností, které tak dobře znali naši předkové, využít k tomu, aby pomohla i mně.

Holotropní terapie, jedna z nejdůležitějších praktických metod transpersonální psychologie, také využívá, kromě hyperventilace, účinků hudby. Americký psychiatr českého původu Stanislav Grof studoval zkušenosti mnoha kultur, které nezávisle na sobě objevily specifické způsoby rytmického bubnování, které mají pozoruhodný vliv na fyziologickou aktivitu mozku. Ve svém léčebném programu v psychiatrickém středisku v Baltimoru zjistil, že hudba má při změněných stavech vědomí významnou roli a plní několik funkcí. „Pomáhá stabilizovat emoce, umožňuje jejich vynoření a zevní uspořádání, posiluje a prohlubuje terapeutický proces a poskytuje smysluplný kontext pro zážitky. Proud hudby vytváří nosnou vlnu, která klientovi pomáhá proplouvat obtížnými fázemi sezení a slepými uličkami, překonávat psychické zábrany a oddat se proudu prožitků.“

I Grof brzy zjistil, že „na Západě se hudba často používá jako akustická kulisa, které není přikládán vyšší význam. V holotropní terapii je nejdůležitější poddat se proudu hudby, nechat ji rezonovat v celém těle, nebránit se projevům, které by byly v koncertní síni nemyslitelné, ale dát průběh třeba i smíchu nebo pláči, jakýmkoli pohybům... Je třeba potlačit jakoukoli rozumovou reakci na hudbu, a zvláště se nepokoušet přijít na to, kdo je jejím autorem, ze které kulturní oblasti pochází, určovat tóninu, soudit technickou kvalitu nahrávky nebo použité aparatury atd.“

Grof si nemohl nevšimnout, že v mnoha kulturách jsou metody, využívající zvuk k léčebným a náboženským účelům, nedílnou součástí velmi složitých obřadů. Antropologické studie dokumentují např. léčivou sílu křováckého extatického tance kung, rituálu synkretických náboženství karibské oblasti a jižní Ameriky, jako jsou např. kubánská santeria nebo brazilská umbanda, nebo rituály amerických indiánů kmene Navaho, které jsou tak složité, že jsou přirovnávány k Wagnerovým operám.

Mimochodem, pokud se týče mystických stavů a otevření intuice u evropských skladatelů, vzpomeňme Mozarta, který tvrdil, že své skladby nacházel v hlavě už dokončené. Wagner slyšel svou hudbu přímo v uších, a Brahms napsal, že „nápadly ke mně přicházejí přímo od Boha a já nejenže vidím ve zraku své duše témata, ale tato témata jsou již oděna do správné formy, harmonie a orchestrální úpravy.“ Puccini o procesu vzniku opery *Madame Butterfly* napsal: „Hudbu mi diktoval sám Bůh – byl jsem pouhým nástrojem, který ji zapisoval na papír a seznámil s ní veřejnost.“ Podobně i jeden z nejslavnějších autorů hudby new age Mike Rowland při jedné náhlé mystické zážitku v hlubokém lese „uslyšel“ hudbu, kterou okamžitě běžel nahrát do svého kazetového magnetofonu.

Indičtí hudebníci bývali ovšem zároveň zkušenými jóginými. Věděli např. že zpěvák by měl jíst jen ovoce a kořenovou zeleninu, a to v malých porcích, že by za svůj zpěv neměl brát peníze atd. Stačí si představit, co asi jedl Wagner, když skládal své „těžké“ opery, a co např. Rossini.

I v naší kulturní tradici se stále ještě můžeme setkat s případy psychosomatického uzdravování na shromážděních extatických křesťanských sekt, které praktikují transovní tanec, zpěv a hudbu (Black Southern Baptist, revivalisté, pentakostalisté), ale můžeme zmínit i italský tanec tarantella, který slouží jako obrana proti uštknutí hadů.

Celá řada významných duchovních tradic používá hudby a zpěvu k vyvolání nejen stavu transu, ale i jako duchovní metodu vedoucí k dosažení stavů hlubinné duchovnosti.

V seznamu Grofem doporučovaných druhů hudby tak samozřejmě nechybí např. jak šamanské bubnování, nahrávky súfistů, kečak, africké bubny, tak indické kirtany a bhadžany, japonská šakuhači, zpěv tibetských mnichů a hudba new age autorů jako jsou Halpern, Winter, Eno, ale i „bílý šum“. Patří sem také posvátné zpěvy různých súfijských řádů, šamanské použití zvuku a zvonků z původní tradice bon, zaříkavačské písně sibiřských, himálajských ale i latinskoamerických šamanů a zvláště starobylé umění náda jógy (cesty k dosažení harmonie pomocí zvuku). Staří Indové dlouhým výzkumem svých těl a reakcí zjistili, že mezi duševním stavem a vibracemi různých frekvencí a činností v centrech duševní energie, kterým říkají čakry, je hluboká spojitost. Současné nejmodernější bioakustické formy terapie zvukem stále více potvrzují empirická zjištění našich předků. Někteří terapeuti již dnes tvrdí, že medicína příštího století bude stále více vibrační povahy. Bude tedy působit nehmotně či chemoterapeuticky, ale zvukem. Mimochodem ultrazvuk se již dnes v západní medicíně uplatňuje v mnoha nejrůznějších podobách (ultrazvuková diagnostika, léčení ultrazvukem atd.) Zkoumá se působení ultrazvuku na člověka i jeho schopnost ultrazvuk vnímat.

Proč nám o tom všem neřekli? Lidé se po takovém (rituálním a hudbou zprostředkovaném) zážitku otevírají spiritualitě, píše Grof, kterou lze najít v mystických odvětvích velkých náboženství nebo v jejich mnišských řádech, nikoliv však v hlavním proudu těchto náboženství. Pokud se přiblíží křesťanství, prožívají stavy sv. Terezy z Avily, sv. Jana z Kříže, mistra Eckharta nebo sv. Hildegardy z Bingenu, spíše než aby obdivovali hierarchii Vatikánu. V islámu se přiblíží učení súfijských řádů, ne Chomejnímu nebo Svaté válce. Judaistická obdoba této zkušenosti se pojí s chasidismem či kabalistickou tradicí, ne s fundamentalistickým sionismem nebo judaismem. Ne dogma či náboženské texty, ale právě duchovnost je univerzální, všeobjímající a založená na přímé zkušenosti.

Podle Junga mají zkušenosti z hlubších úrovní psychiky určitou hodnotu, kterou nazval numinosita. Lidé cítí, že vstoupili do dimenze, která se radikálně liší od všedního života a patří do zcela jiného řádu reality. Jsou otevřenější, hlubinnější, intuitivnější.

To ale rozhodně nepotřebují ti, kteří se živí „zprostředkováním“ duchovnosti – kněží, a v moderním světě lékaři, psychologové či současní v přeneseném slova smyslu quasi šamani - politici. V samotném zadání lékařské péče je ukryt zásadní rozpor mezi přáním a realitou: současní lékaři (a ministerstva a farmaceutický průmysl) jsou hmotně motivováni, abychom byli nemocní - zabývají se nemocemi a nemocnými. Není v jejich zájmu, abychom všichni byli zdraví, šťastní a výkonní.

Nemohu se nevrátit k „umění naslouchat“. Dokud se (třeba pomocí jiné hudby, nebo harmonického zpěvu) nenaučíme opět naslouchat, naše situace se nezlepší. Věděli to už staří Číňané: Jeden student se začal učit u slavného mistra hrát na citeru. Celé dny, týdny a měsíce mistr přehrával určité pasáže, a student jen poslouchal. Jednoho dne se ho učitel zeptal, proč nezkusí něco zahrát sám. Student ale odpověděl, že dokud nebude mít duši citerové hudby v srdci, nemá smysl sáhnout do strun. Tak to šlo několik let. Jednoho dne student náhle vzal citeru do rukou, zahrál, a hned bylo jasné, že se zrodil další mistr hry na citeru.

Astrologové poukazují na to, že nás za pár let čekají přesně tytéž „hvězdné“ podmínky, které zažili naši předkové na počátku 17. století. Podmínky, vyžadující pro překonání všeobecných potíží především toleranci. Tenkrát se reformace nedomluvila s protireformací a byla z toho bitva na Bílé hoře a pak třicetiletá válka a konec všem renesančním nadějím.

Hudba je přitom tím nejsrozumitelnějším návodem k aktivní toleranci. Kdyby se například místo petic a demonstrací finanční prostředky vynaložili na pozvání a organizaci několika desítek koncertů tibetských mnichů, věděli by lidé i v malých městech naší republiky, co vlastně je tam daleko v Tibetu ohroženo a za co stojí za to protestovat. Kdyby naše instituce podporovaly např. u Romů jejich přirozenou muzikálnost, a kdyby na našich hitparádách často figurovaly cikánské kapely (např. tak jako ve Francii a Španělsku), zcela jistě by Romové neutíkali do jiných zemí.

Benediktýnský kněz Mathew Fox začal před lety se skupinou hudebníků z anglického Sheffieldu pořádat „Planetární mše“. Mnohahodinové koncerty současné rockové hudby se od té doby pod názvem Techno-Cosmic Mass (techno-kosmické mše) pořádají i v USA. Tisíce mladých lidí nejrůznějšího přesvědčení celé hodiny tančí a dosahují změněných stavů vědomí. Mše jim poskytují strukturu novodobého rituálu a zážitek duchovnosti. Mladíci a dívky se zelenými a červenými vlasy pak uklízejí ulice, pomáhají starým lidem, pečují o stromy v parcích a účastní se charity. Obrovská popularita těchto *rave parties* dokazuje, že lidé touží po nových možnostech, které by jim poskytly mystickou, sjednocující zkušenost. Ve společnosti, kde takové rituály chybí, se lidé cítí oddělení, izolováni jak od Země, tak od sebe navzájem. „Na těchto mších cítím,“ říká Fox, „že se otevírá něco zásadně nového. Možná by se to dalo shrnout do jediné věty: Oslavujeme, tedy jsme.“ A pak platí ovšem také „Jsme, tedy oslavujeme.“